

REFORMY PAPIEŻA FRANCISZKA W DZIEDZINIE PRAWA MAJĄTKOWEGO STOLICY APOSTOLSKIEJ

Agnieszka Romanko

Katedra Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Streszczenie. Papież Franciszek utworzył trzy struktury ekonomiczno-administracyjne w Kurii Rzymskiej: Sekretariat do Spraw Gospodarczych, Radę do Spraw Gospodarczych i urząd Audytora Generalnego. Podmioty te są odpowiedzialne za kontrolę i nadzór dykasterii Kurii Rzymskiej oraz innych instytucji związanych ze Stolicą Apostolską. Ponadto, Biskup Rzymu przeniósł Sekcję Zwyczajną Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej do Sekretariatu do Spraw Gospodarczych.

Słowa kluczowe: Kuria Rzymska, dobra doczesne Kościoła, Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej, Sekretariat do Spraw Gospodarczych

Kościół katolicki może dobra doczesne nabywać, posiadać, zarządzać i alienować dla osiągnięcia właściwych sobie celów. Źródłem tej zdolności majątkowej nie jest władza świecka, ale prawo wrodzone i wynika z natury Kościoła ustanowionego przez Jezusa Chrystusa. Dlatego też Stolica Apostolska, jako zwierzchnia władza w Kościele, jest podmiotem zdolnym do nabywania, posiadania, zarządzania oraz alienowania dóbr doczesnych¹. W konsekwencji Biskup Rzymu, który jest najwyższym zarządcą dóbr kościelnych (kan. 1273), może zarządzać tymi dobrami, m.in. poprzez stanowienie przepisów w zakresie prawa majątkowego.

Przedmiotem artykułu będzie analiza przeprowadzonej przez papieża Franciszka reformy Stolicy Apostolskiej w dziedzinie prawa majątkowego. W celu dokonania charakterystyki nowych struktur ekonomiczno-administracyjnych Kurii Rzymskiej (Sekretariat do Spraw Gospodarczych, Rada do Spraw Gospodarczych i Audytor Generalny) oraz doprecyzowania kompetencji dykasterii już istniejącej (Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej), w pierwszej kolejności zostanie zdefiniowane pojęcie Stolicy Apostolskiej

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1–317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83], kan. 1254–1255.

oraz będzie wskazana podstawa uprawnień Biskupa Rzymu jako najwyższego zarządcy dóbr kościelnych, a następnie zostaną opisane instytucje utworzone w celu przeprowadzenia tej reformy.

1. POJĘCIE STOLICY APOSTOLSKIEJ

Stolica Apostolska jest określeniem zwierzchniej władzy w Kościele². Kościół jest instytucją Bosko-ludzką i nie posiada konstytucji formalnej w postaci aktu normatywnego, ale konstytucję w sensie materialnym – Pismo Święte. Władza Biskupa Rzymu jest związana z Kościołem katolickim, którego jest on najwyższym organem. Ustawodawca kodeksowy stwierdza: „Kościół katolicki i Stolica Apostolska są osobami moralnymi z samego ustanowienia Bożego” (kan. 113 § 1). Stolica Apostolska jest podmiotem suwerenności duchowej, jako nieodłączny atrybut natury Kościoła, zgodny z jego misją³.

Ustawodawca w KPK/83 stanowi, że przez Stolicę Apostolską lub Stolicę Świętą⁴ rozumie się Biskupa Rzymu i Kurię Rzymską (kan. 361)⁵. W odniesieniu do struktury i kompetencji Kurii Rzymskiej odsyła do przepisów specjalnych (kan. 360). Aktualnie kwestie szczegółowe Kurii Rzymskiej reguluje

² W. Jakubowski, *Stolica Apostolska jako prawna personifikacja Kościoła*, w: W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*, Instytut Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2002, s. 54.

³ Stolicy Apostolskiej nie należy utożsamiać z Państwem-Miasta Watykan, w którym konkretyzuje się suwerenność doczesna (terytorialna) przysługująca Biskupowi Rzymu. Biskupowi Rzymu należy się tytuł Suwerena Państwa Watykańskiego. Państwo-Miasta Watykan posiada wszystkie elementy istotne dla każdego państwa, tj. terytorium, ludność i władzę. Ustrój państwowy określa *Ustawa Zasadnicza* z 26 listopada 2000 r., zob. Ioannes Paulus PP. II, *Legge fondamentale dello Stato della Città del Vaticano* (26.11.2000), AAS Suppl. Anno LXXI, N. 18, s. 75–83; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 302–309; N. LXXI – *Legge sulle fonti del diritto* (1.10.2008), AAS Suppl. 79 (2008), s. 65–70; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz [i in.], Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2013, s. 153–165. Szerzej zob. A. Romanko, *Watykańskie instytucje finansowe*, „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” t. XII, nr 14 (1) 2017, s. 67–68.

⁴ „Przez Stolicę Apostolską lub Stolicę Świętą rozumie się w niniejszym Kodeksie nie tylko Biskupa Rzymskiego, lecz także – o ile nie wynika co innego z natury rzeczy lub z kontekstu – Sekretariat Stanu, Radę Publicznych Spraw Kościoła, jak również inne instytucje Kurii Rzymskiej”. Rada Publicznych Spraw Kościoła została zniesiona w 1988 r., a jej kompetencje przejęła II sekcja Sekretariatu Stanu.

⁵ M. Sitarz, *Kuria Rzymska*, w: M. Sitarz, *Słownik prawa kanonicznego*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 2004, kol. 101–102.

konstytucja apostolska *Pastor Bonus*⁶ wraz z jej licznymi już nowelizacjami dokonanymi przez papieży: Jana Pawła II, Benedykta XVI oraz Franciszka.

Biskup Rzymu, z racji swojego urzędu, posiada najwyższą, pełną, bezpośrednią i powszechną władzę zwyczajną w Kościele, którą może wykonywać zawsze swobodnie (kan. 331). Władzę tę otrzymuje przez zgodny z prawem i zaakceptowany przez niego wybór wraz z konsekracją biskupią. Na płaszczyźnie Kościoła powszechnego Biskupowi Rzymu w wykonywaniu tej władzy świadczą pomoc różne instytucje, stosownie do aktualnych potrzeb (kan. 334). Jedną z takich instytucji jest Kuria Rzymska, będąca organem służebnym w odniesieniu do Kościoła powszechnego (PB, wstęp). Kuria Rzymska stanowi zespół dykasterii i instytucji, które świadczą pomoc Biskupowi Rzymu w wykonywaniu przez niego najwyższej posługi pasterskiej względem Kościoła powszechnego i Kościołów partykularnych, „przez co umacnia się jedność wiary i wspólnota Ludu Bożego, a także ożywia się misja właściwa Kościołowi w świecie” (PB 1). Według obowiązujących przepisów należy wyróżnić 8 rodzajów dykasterii: Sekretariat Stanu, Sekretariaty, Kongregacje, Rady, Trybunały, Urzędy, Dykasterię do Spraw Integralnego Rozwoju Człowieka, Dykasterię do Spraw Świeckich, Rodziny i Życia.

2. BISKUP RZYMU NAJWYŻSZYM ZARZĄDCĄ DÓBR KOŚCIELNYCH

Stolica Apostolska jest podmiotem zdolnym do nabywania, posiadania, zarządzania oraz alienowania dóbr doczesnych, zgodnie z prawem (kan. 1255). Ta zdolność (*capacitas*) wynika z prawa Bożego. Biskup Rzymu, na mocy prymatu rządzenia, jest najwyższym zarządcą wszystkich dóbr kościelnych (kan. 1273). Na tej podstawie papież bezpośrednio zarządza dobrami całego Kościoła posługując się odpowiednimi instytucjami finansowymi poprzez m.in. wydawanie odpowiednich przepisów. Nie jest jednak właścicielem dóbr doczesnych Kościoła, ponieważ prawo własności dóbr, pod najwyższą władzą Biskupa Rzymu, należy do tej osoby prawnej, która nabyła je zgodnie z prawem (kan. 1256)⁷.

Misja, jaką pełni Kościół, nie ma charakteru ziemskiego czy politycznego, ale religijny. Pomimo tego – jako instytucja Bosko-ludzka – wykonując

⁶ Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio apostolica de Romana Curia Pastor Bonus* (28.06.1988), AAS 80 (1988), s. 841–912; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 217–257 [dalej cyt.: PB].

⁷ T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Doczesne dobra Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*, t. IV, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, Olsztyn 2009, s. 380. Szerzej zob.: R.T. Kennedy, *The Temporal Goods of the Church [cc. 1254-1310]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, Paulist Press, New York–Mahwah 2000, s. 1456–1458.

swoje zadania w warunkach ziemskich, pomocniczo korzysta ze środków doczesnych, zgodnych z Ewangelią i dostosowanych do okoliczności miejsca i czasu⁸. Dobra doczesne Kościoła mają służyć realizacji jego celów, tj. organizowaniu kultu Bożego, zapewnieniu godziwego utrzymania duchowieństwa oraz innych pracowników kościelnych, a także prowadzeniu dzieł apostołatu i miłości, zwłaszcza wobec biednych (kan. 1254 § 2 w zw. z kan. 222 § 1). Papież Franciszek w swoich reformach podkreśla, że Najwyższa Władza Kościoła, będąc świadoma konieczności zagwarantowania właściwego administrowania dobrami kościelnymi ukierunkowanego na realizację powyższych celów, zwraca szczególną uwagę na nadzór dóbr Stolicy Apostolskiej.

3. INSTYTUCJE UTWORZONE W CELU PRZEPROWADZENIA REFORMY PRAWA MAJĄTKOWEGO STOLICY APOSTOLSKIEJ

Papież Franciszek rozpoczynając swój pontyfikat zapowiedział przeprowadzenie reformy w pierwszej kolejności w dziedzinie prawa majątkowego Stolicy Apostolskiej. W związku z tym utworzył specjalne podmioty odpowiedzialne za zbieranie informacji oraz przedkładanie uwag i wniosków w zakresie proponowanych zmian.

Dnia 13 kwietnia 2013 r.⁹, tj. miesiąc po wyborze na Stolicę Piotrową, papież zapowiedział utworzenie grupy kardynałów, której zadaniem będzie wspieranie go w zarządzaniu Kościołem powszechnym i opracowanie projektu rewizji konstytucji apostolskiej *Pastor Bonus* o Kurii Rzymskiej. W konsekwencji, 28 września 2013 r.¹⁰ utworzył **Radę Kardynałów** (łac. *Consilium Cardinalium*).

Biskup Rzymu 24 czerwca 2013 r. ustanowił **Papieską Komisję Referującą przy Instytucie Dziel Religijnych**¹¹ uzasadniając to koniecznością przeprowadzenia reform w instytucjach wspierających Stolicę Apostolską, tak, aby działalność ekonomiczna i finansowa miała źródło przede wszystkim

⁸ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio Pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis Gaudium et spes* (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 1025–1116; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 526–606, nr 76. Szerzej zob.: T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, s. 26–27.

⁹ *Komunikat Sekretariatu Stanu z 13 kwietnia 2013 r.*, „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 6 (2013), s. 62.

¹⁰ Franciscus PP., *Chirographum quo instituitur Consilium Cardinalium ad adiuvandum Romanum Pontificem in Universali Ecclesia gubernanda adque suscipiendum consilium emendationis Constitutionis Apostolicae «Pastor Bonus» de Curia Romana* (28.09.2013), AAS 105 (2013), s. 875–876.

¹¹ Tenże, *Chirographum quo constituitur Commissio circa Institutum pro Operibus Religionis* (24.06.2013), AAS 105 (2013), s. 635–636; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, s. 307–309.

w Ewangelii. Zadaniem tej instytucji jest zbieranie szczegółowych informacji o stanie prawnym i wszelkiej działalności Instytutu w celu umożliwienia jego lepszej harmonizacji z powszechną misją Stolicy Apostolskiej.

Kontynuując wprowadzanie reform w instytucjach Stolicy Apostolskiej mających na celu „uproszczenie i racjonalizację istniejących struktur”, a także „bardziej rozważne planowanie działalności ekonomicznej”, papież Franciszek ustanowił **Papieską Komisję Referującą ds. organizacji struktur ekonomiczno-administracyjnych Stolicy Apostolskiej**¹². Do jej zadań należy zebranie szczegółowych informacji w kwestiach ekonomicznych Stolicy Apostolskiej oraz współpraca z Radą Kardynałów¹³.

4. REFORMA STRUKTUR EKONOMICZNO-ADMINISTRACYJNYCH W KURII RZYMSKIEJ

Biskup Rzymu na mocy motu proprio *Fidelis dispensator et prudens* z 24 lutego 2014 r.¹⁴ utworzył trzy struktury ekonomiczno-administracyjne w Kurii Rzymskiej: Sekretariat do Spraw Gospodarczych, Radę do Spraw Gospodarczych i Audytora Generalnego. Ponadto zreformował Administrację Dóbr Stolicy Apostolskiej.

Sekretariat do Spraw Gospodarczych jest kompetentny w zakresie kontroli i nadzoru w sprawach administracyjnych i finansowych pozostałych dykasterii Kurii Rzymskiej oraz instytucji związanych ze Stolicą Apostolską i administracją Gubernatoratu Państwa-Miasta Watykan. Od 8 lipca 2014 r. w skład Sekretariatu wchodzi także dotychczasowa Sekcja Zwyczajna Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej¹⁵. W konsekwencji Sekretariat do Spraw Gospodarczych składa

¹² Tenże, *Chirographum quo Pontificia Commissio pro ordinatione structurae oeconomicae-administrativae Sanctae Sedis instituitur* (18.07.2013), AAS 105 (2013), s. 707–708; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, s. 311–313.

¹³ Szerzej na temat instytucji wspierających reformę Stolicy Apostolskiej zob.: A. Romanko, *Reforma Urzędu Informacji Finansowej i Instytutu Dziel Religijnych*, „Prawo Kanoniczne” 59 (2016), nr 3, s. 124–128.

¹⁴ Struktury ekonomiczno-administracyjne zostały utworzone na mocy jednego dokumentu, zob. Franciscus PP., *Litterae apostolicae motu proprio datae ad Novum Consilium instituendum pro Coordinatione Rerum Oeconomicarum ac Administratoriarum Sanctae Sedis Civitatisque Vaticanae Fidelis dispensator et prudens* (24.02.2014), AAS 106 (2014), s. 164–165 [dalej cyt.: FDP]. Statuty tych organów zostały zatwierdzone dnia 22 lutego 2015 r., zob. Tenże, *Statuti dei nuovi organismi economici* (22.02.2015), „Communicationes” 47 (2015), s. 25–44. Szerzej zob.: J. Miñambres, *Primi rilievi sugli statuti dei nuovi organismi economici della Santa Sede*, „Ius Ecclesiae” 27 (2015), s. 498; D. Zalbidea, *Comentario a los nuevos estatutos de los organismos económicos de la Santa Sede*, „Ius Canonicum” 55 (2015), s. 365–371.

¹⁵ Franciscus PP., *Litterae apostolicae motu proprio datae de translatione Sectionis Ordinariae Administrationis Patrimonii Apostolicae Sedis ad Secretariam de Re Oeconomica Conferman-*

się z sekcji kontroli i nadzoru oraz sekcji administracyjnej (Statut Sekretariatu, art. 4 § 2). Papież Franciszek w motu proprio *I beni temporali* z 4 lipca 2016 r.¹⁶, przeprowadzając kolejną reformę struktur gospodarczych zwrócił uwagę, że bardzo ważne jest, aby organy odpowiedzialne za kontrolę były oddzielone od tych, które podlegają kontroli. Dlatego też podstawą jest jednoznaczne rozróżnienie między kontrolą i nadzorem a zarządzaniem dobrami. W konsekwencji, Biskup Rzymu rozgraniczył i doprecyzował kompetencje należące do Sekretariatu do Spraw Gospodarczych od kompetencji Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej¹⁷. Według najnowszych zmian w sektorze gospodarczo-administracyjnym Kurii Rzymskiej, Sekretariat do Spraw Gospodarczych jest odpowiedzialny za monitorowanie i nadzorowanie Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej [sekcja kontroli i nadzoru] oraz wytyczanie zasad i kontrolowanie przestrzegania przepisów w zakresie dóbr materialnych Stolicy Apostolskiej [sekcja administracyjna] (IBT 1-2). Natomiast do kompetencji **Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej** – zgodnie ze zmianionymi art. 172 i 173 PB¹⁸ oraz motu proprio *I beni temporali* – należy zarządzanie dobrami ruchomymi i nieruchomymi zarówno Stolicy Apostolskiej, jak i podmiotów zleconych jej przez pozostałe instytucje Stolicy Apostolskiej, a także nabywanie dóbr materialnych od podmiotów zewnętrznych dla dykasterii Kurii Rzymskiej i innych instytucji (CTP 1; IBT 3)¹⁹.

do una tradizione plurisecolare (8.07.2014), AAS 106 (2014), s. 618–620 [dalej cyt.: CTP].

¹⁶ Tenże, *Litterae apostolicae motu proprio datae de nonnullis officiis in rem oeconomicam-nummariam I beni temporali* (4.07.2016), AAS 108 (2016), s. 862–865 [dalej cyt.: IBT].

¹⁷ „A tale scopo, è della massima importanza che gli organismi di vigilanza siano separati da quelli vigilati. Segue, come prima regola, la *summa divisio* delle competenze tra Amministrazione del Patrimonio della Sede Apostolica e Segreteria per l'Economia, nel senso che alla prima compete l'amministrazione dei beni e la gestione finanziaria; alla seconda il controllo e la vigilanza sull'attività di amministrazione e gestione” (IBT, wstęp).

¹⁸ Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej przed zmianą dokonaną przez papieża Franciszka, składała się z dwóch sekcji: Sekcji Zwyczajnej i Sekcji Nadzwyczajnej (PB 173). Z uwagi na fakt, że Sekcja Zwyczajna została przeniesiona do Sekretariatu do Spraw Gospodarczych, Biskup Rzymu postanowił, że w przyszłości Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej będzie wyłącznie posiadać zadania, za które wcześniej odpowiedzialna była Sekcja Nadzwyczajna. W konsekwencji zostały uchylone art. 174–175 PB. Papież Franciszek zmienił art. 172 PB w następujący sposób: „§ 1. Do kompetencji Urzędu należy zarządzanie dobrami stanowiącymi własność Stolicy Apostolskiej, aby zapewnić konieczne środki do funkcjonowania Kurii Rzymskiej. § 2. Urząd zarządza również dobrami ruchomymi, które zostały mu powierzone przez inne instytucje Stolicy Apostolskiej”, zaś art. 173 PB znowelizował w sposób następujący: „Urzędowi przewodniczy Kardynał, wspomagany przez zespół kardynałów i Pralata Sekretarza”.

¹⁹ Szerzej zob.: M. Menke, *Reforma orgánů finančního hospodaření Apoštolského Stolce*, w: *Nová Európa – výzvy a očakávania. Nová Európa – právo a náboženstvo. Dies Iuris Tyrnaviensis. Trnavské právnické dni*, red. M. Moravčíková, Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, Trnava 2016, s. 97–98.

Sekretariat do Spraw Gospodarczych wykonuje swoje zadania zgodnie z wytycznymi **Rady do Spraw Gospodarczych**. Urząd ten posiada kompetencje w zakresie nadzoru nad strukturami oraz działalnością administracyjną i finansową m.in. dykasterii Kurii Rzymskiej oraz organów związanych ze Stolicą Apostolską (FDP 1). Z kolei **Audytór Generalny** przeprowadza rewizję finansową tych instytucji Stolicy Apostolskiej, które podlegały kontroli i nadzorowi (FDP 7)²⁰.

5. REFORMA FINANSÓW STOLICY APOSTOLSKIEJ

W konsekwencji przeprowadzonych przez papieża Franciszka reform w dziedzinie prawa majątkowego Stolicy Apostolskiej, od 2014 r. funkcji „Banku Watykańskiego” nie spełnia już Instytut Dziel Religijnych²¹, ale jedna z dykasterii Kurii Rzymskiej, tj. Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej. Kompetencje, typowe dla tego rodzaju instytucji finansowej, zostały potwierdzone i doprecyzowane w motu proprio *I beni temporali*, zgodnie z którym Administracja Dóbr Stolicy Apostolskiej zarządza przede wszystkim dobrami ruchomymi i nieruchomymi Stolicy Apostolskiej oraz pozyskuje te dobra materialne od innych podmiotów (IBT 3). Natomiast Instytut Dziel Religijnych ma kontynuować służbę względem Kościoła katolickiego na całym świecie,

²⁰ Szerzej zob.: A. Romanko, *Nowe struktury ekonomiczno-administracyjne w Kurii Rzymskiej*, „Roczniki Nauk Prawnych” 26 (2016), nr 3, s. 99–120. P.V. Aimone Braidà, *Le Finanze del Papa*, Urbaniana University Press, Città del Vaticano 2016, s. 65–85.

²¹ Nadzór nad Instytutem Dziel Religijnych sprawuje Urząd Informacji Finansowej. Urząd Informacji Finansowej został utworzony przez papieża Benedykta XVI w liście apostolskim z 30 grudnia 2010 r. *dotyczącym zapobiegania nielegalnej działalności w dziedzinie finansowej i monetarnej oraz zwalczania tych zjawisk*, zob.: Benedictus PP. XVI, *Litterae apostolicae motu proprio datae per la prevenzione ed il contrasto delle attività illegali in campo finanziario e monetario* (30.12.2010), AAS 103 (2011), s. 7–8; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł* 2, s. 217–219; Tenże, *Statuto dell’Autorità di Informazione Finanziaria (AIF)* (30.12.2010), AAS 103 (2011), s. 9–13. Papież Franciszek w motu proprio z 8 sierpnia 2013 r. *w sprawie zapobiegania i przeciwdziałania praniu pieniędzy, finansowaniu terroryzmu i upowszechnianiu broni masowego rażenia* utworzył Komitet Bezpieczeństwa Finansowego przy Urzędzie Informacji Finansowej i zatwierdził jego statut, zob.: Franciscus PP., *Litterae apostolicae motu proprio datae de vitandis pecunia sordide parta, nummariis rebus ad tromocratiā fovendam et accumulatione armorum ingentis destructionis* (8.08.2013), AAS 105 (2013), s. 811–813; Tenże, *Statutum Comitatus de nummaria securitate* (8.08.2013), AAS 105 (2013), s. 813–814. Ponadto, dnia 15 listopada 2013 r. zatwierdził nowy statut Urzędu Informacji Finansowej, zob. Tenże, *Litterae apostolicae motu proprio datae ad probandum novum statutum auctoritatis de communicatione nummaria* (15.11.2013), AAS 105 (2013), s. 1138–1144. P. Consorti, *Le riforme economiche di papa Francesco*, w: *Finanze vaticane e Unione europea. Le riforme di papa Francesco e le sfide della vigilanza internazionale*, red. E. Bani, P. Consorti, Società editrice il Mulino, Bologna 2015, s. 7–31; A. Cimina, *I riflessi economico-giuridici della normativa antiriciclaggio vaticana nel contesto internazionale*, EUM, Macerata 2016, s. 117–168.

zapewniając wyspecjalizowane usługi finansowe, a także ma wspomagać Biskupa Rzymu w powierzonych mu misji w Kościele²².

6. WNIOSKI

Z analizy reform przeprowadzonych przez papieża Franciszka w dziedzinie prawa majątkowego Stolicy Apostolskiej należy wyprowadzić następujące wnioski:

- 1) Stolica Apostolska na podstawie prawa wrodzonego posiada zdolność zarządzania dobrami kościelnymi, natomiast Biskup Rzymu jest ich najwyższym zarządcą. W konsekwencji – na mocy swojej władzy – może dokonywać zmian w strukturze Kurii Rzymskiej, która jest instytucją pochodzenia kościelnego.
- 2) Papież Franciszek utworzył trzy struktury ekonomiczno-administracyjne w Kurii Rzymskiej, tj. Sekretariat do Spraw Gospodarczych, Radę do Spraw Gospodarczych i urząd Audytora Generalnego, a także znowelizował konstytucję apostolską *Pastor Bonus* w zakresie dotyczącym Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej.
- 3) Biskup Rzymu wskazał na potrzebę jednoznacznego i jasnego rozróżnienia między kontrolą i nadzorem a zarządzaniem dobrami kościelnymi. Dlatego też podstawowym zadaniem Sekretariatu do Spraw Gospodarczych jest kontrola i nadzór w sprawach administracyjnych i finansowych dykasterii Kurii Rzymskiej (w tym Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej), natomiast do Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej – określanej od 2014 r. „Bankiem Watykańskim” – należy zarządzanie dobrami ruchomymi i nieruchomymi Stolicy Apostolskiej oraz innych związanych z nią podmiotów.
- 4) Trzeba podkreślić, że potrzebna jest dalsza reforma Kurii Rzymskiej, w konsekwencji której zostanie promulgowane nowe prawo specjalne dotyczące dykasterii i instytucji świadczących pomoc Biskupowi Rzymu w zarządzaniu Kościołem powszechnym.

PIŚMIENNICTWO

- Aimone Braidia, Pier V. 2016. *Le Finanze del Papa*. Città del Vaticano: Urbaniana University Press.
- Cimina, Arrigo. 2016. *I riflessi economico-giuridici della normativa antiriciclaggio vaticana nel contesto internazionale*. Macerata: EUM.

²² *Communiqué: Holy Father approves recommendations on the future of the IOR* „Bollettino Sala Stampa della Santa Sede” N. 0244 z 7.04.2014.

- Consorti, Pierluigi. 2016. "Le riforme economiche di papa Francesco." In *Finanze vaticane e Unione europea. Le riforme di papa Francesco e le sfide della vigilanza internazionale*, edited by Elisabetta Bani, and Pierluigi Consorti, 7–31. Bologna: Società editrice il Mulino.
- Jakubowski, Wojciech. 2002. „Stolica Apostolska jako prawna personifikacja Kościoła.” W Wojciech Jakubowski, i Marek Solarczyk, *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*, 54–61. Warszawa: Instytut Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski.
- Kacprzyk, Wiesław, i Mirosław Sitarz (red. i oprac.). 2006. *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Kennedy, Robert T. 2000. "The Temporal Goods of the Church [cc. 1254-1310]." In *New Commentary on the Code of Canon Law*, edited by John P. Beal, James A. Coriden, and Thomas J. Green, 1449–1524. New York–Mahwah: Paulist Press.
- Menke, Monika. 2016. "Reforma orgánů finančního hospodaření Apoštolského Stolece." In *Nová Európa – výzvy a očakávania. Nová Európa – právo a náboženstvo. Dies Iuris Tyrnaviensis. Trnavské právnické dni*, edited by Michaela Moravčíková, 90–101. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta.
- Miñambres, Jesús. 2015. "Primi rilievi sugli statuti dei nuovi organismi economici della Santa Sede." *Ius Ecclesiae* 27:497–503.
- Pawluk, Tadeusz. 2009. *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II. Doczesne dobro Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*. T. IV. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.
- Romanko, Agnieszka. 2016a. „Nowe struktury ekonomiczno-administracyjne w Kurii Rzymskiej.” *Roczniki Nauk Prawnych* 26(3):99–120.
- Romanko, Agnieszka. 2016b. „Reforma Urzędu Informacji Finansowej i Instytutu Dziel Religijnych.” *Prawo Kanoniczne* 59(3):123–142.
- Romanko, Agnieszka. 2017. „Watykańskie instytucje finansowe.” *Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* t. XII, 14(1):65–79.
- Sitarz, Mirosław. 2004. „Kuria Rzymska.” W Mirosław Sitarz, *Słownik prawa kanonicznego*, 101–102. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Sitarz, Mirosław, Agnieszka Romanko, Urszula Wasilewicz, i Paweł Zając (red. i oprac.). 2013. *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Zalbidea, Diego. 2015. "Comentario a los nuevos estatutos de los organismos económicos de la Santa Sede." *Ius Canonicum* 55:365–371.

REFORMS OF POPE FRANCIS IN THE FIELD OF PATRIMONIAL LAW OF THE APOSTOLIC SEE

Summary. Pope Francis established three economic and administrative structures in the Roman Curia: the Secretariat for the Economy, the Council for the Economy, and the office of Auditor General. These entities are competent for the control and vigilance of the dicasteries of the Roman Curia and other institutions linked to the Holy See. Furthermore, the Roman Pontiff transferred the Ordinary Section of the Administration of the Patrimony of the Apostolic See to the Secretariat for the Economy.

Key words: Roman Curia, temporal goods of the Church, Administration of the Patrimony of the Apostolic See, Secretariat for the Economy

